

MIGRAȚIA INTELLECTUALĂ CA FACTOR AL CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII STATULUI

BRANAȘCO Natalia, dr., conf. univ., USARB

FILIP Nelly, dr., conf. univ., ASEM

In all the countries are made big efforts for increasing the citizens' level of education and this factor's importance of economical grown amplifies with the advance to knowledge society. The countries' targeting to innovational economy underlines the problem of providing with work resources of this type of development. Certainly, each state has well-learned professionals, with a creative thinking and capable to bring some significant contributions to the modernization of national economy, but their number is not big enough. So a great solution for reducing the deficit from this segment of the labor market is to attract the qualified staff from abroad, because of implementation in the country of the mondial experience.

Key-words: international labor migration, migrants, intellectual migration, labor market, national competitiveness, migration policy.

În cercetarea privind cauzele diferențierii în dezvoltarea economică între țările lumii, se remarcă că alături de factorii de bază ai creșterii economice, se evidențiază și diferențele între nivelul de educație a populației, concretizându-se că numărul și mai ales calitatea resurselor de muncă (determinate de nivelul de instruire, structurile sectoriale etc.) influențează dimensiunea activităților economice și sociale [3]. Astfel, în toate țările lumii se fac eforturi conjugate în vederea sporirii nivelului de educație a locuitorilor lor, iar importanța acestui factor de creștere economică se amplifică odată cu avansarea către societatea cunoașterii. Direcționarea statelor lumii către economia inovațională ridică problema asigurării cu resurse de muncă a acestui tip de dezvoltare. Cu certitudine, fiecare stat deține profesioniști bine instruiți, cu gândire creativă și capabili să aducă contribuții semnificative la modernizarea economiei naționale, însă numărul acestora nu este suficient de mare. Astfel, o soluție optimă de a reduce deficitul pe acest segment al pieței muncii este atragerea personalului înalt calificat din străinătate, cu atât mai mult că atragerea specialiștilor străini înseamnă și implementarea în țară a experienței mondiale.

Migrația intelectuală a început să fie cercetată încă în anii 1960 și a devenit o problemă discutabilă între țările înalt dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Analiza retrospectivă a lucrărilor științifice consacrate acestei tematici, denotă că abia către anii 1980, în tipologia migranților au fost incluși migranții profesioniști sau intelectuali, care au fost definiți ca personal de specialitate sau de înaltă calificare care se mută dintr-o țară la alta, de multe ori în calitate de membri ai companiilor internaționale [1]. Noua categorie de migranți a fost atestată în mod special pentru a identifica o diversitate de situații și a descoperi o varietate de circumstanțe, urmare a cărora numărul persoanelor migrante sunt în continuă creștere, iar impactul este diferit decât în celelalte cazuri.

Cercetările din acest domeniu au identificat cauzele acestui fenomen: factorii de respingere din țara de origine a migranților și factorii de atracție din țările de destinație. Astfel, ca factori de respingere determinăm lipsa locurilor de muncă, subdezvoltarea economică, nivelul redus al salariilor, lipsa cercetării și dotărilor, instituții nefuncționale. În lista factorilor de atracție menționăm perspective economice mai bune, salarii și venituri mai mari, dotări mai bune pentru cercetare, condiții de muncă mai bune și oportunități de angajare, sistem educațional mai bun și oportunități pentru specialiști. Însă unul dintre cele mai importante motive este dorința persoanei de a fi recunoscut ca valoare, de a avea venituri mai mari și respectiv un nivel de trai mai înalt. Evidențiem și unele cauze particulare, ce sunt specifice anumitor țări sau situații, ca de exemplu:

- diferențele culturale și lingvistice pot face o țară mai atractivă decât alta, de exemplu SUA deține factori de atragere mai puternici, inclusiv și în contextul că limba engleză este vorbită la nivel mondial;
- migrația pe motive etnice, de exemplu după atacurile teroriste de la 11.09.2001 din SUA, intelectualii arabi migrează spre alte țări;
- sistemul de promovare care este bazat pe rezultativitate, ce este aplicat în SUA atrage mai mulți specialiști decât cel din Japonia, ce se bazează mai mult pe vârstă.

Contribuția muncitorilor calificați străini la succesul și dezvoltarea economică a țărilor de destinație, în special în domeniul cercetării, inovației și antreprenorialului este recunoscută pe larg. În tabelul 1 prezentăm efectele pozitive și negative ale migrației internaționale asupra țărilor receptoare de forță de muncă.

Tabelul 1

Efecte social-economice ale migrației în țările receptoare de forță de muncă

<i>Efecte pozitive</i>	<i>Efecte negative</i>
1. Satisfacerea necesităților pieței muncii cu muncitori necalificați și calificați. 2. Creșterea competitivității mărfurilor produse prin reducerea costurilor, din cauza utilizării muncii ieftine a imigranților. 3. Efectul multiplicator din contul creșterii cererii de consum din partea imigranților. 4. Economii privind instruirea și pregătirea profesională a lucrătorilor calificați. 5. Crearea premiselor pentru atragerea investițiilor străine și implementarea noilor tehnologii. 6. Stimularea mobilității verticale a lucrătorilor autohtoni.	1. Amplificarea concurenței pe piața muncii, marginalizarea lucrătorilor necalificați autohtoni. 2. Ieșirea din țară a veniturilor imigranților. 3. Dependența de forța de muncă străină în unele sectoare. 4. Apariția noilor condiții pentru economia subterană și pentru corupție. 5. Sporirea cheltuielilor publice privind programele de adaptare a imigranților.

Sursa: [2, p. 190]

Astfel, Germania și-a declarat intenția de a angaja anual treizeci de mii de profesioniști de peste hotare. Într-un asemenea mod țările recipiente de migranți își rezolvă problema asigurării cu forță de muncă calificată, obținând beneficii indubitabile. Conform celor mai modeste calcule, SUA a economisit în domeniul învățământului și activităților științifice mai mult de 15 mlrd dolari în ultimul sfert de secol. Pentru SUA „exportul” serviciilor de învățământ, prin intermediul „importului” de studenți străini, a devenit o sursă stabilă de venit. În fiecare an studenții străini contribuie cu peste 7 miliarde de dolari americani la economia țării [5, p.8]. De asemenea, atragerea specialiștilor străini înseamnă și introducerea în țară a experienței mondiale și noilor cunoștințe. Astfel, este evident faptul că contrapartida „brain-drain”-ului o constituie câștigul de inteligență al zonelor spre care a migrat capitalul uman.

În același timp, cercetarea migrației este concentrată asupra impactului negativ al emigrării persoanelor calificate asupra țărilor de origine. Printre acestea se înscrie și procesul brain-waste, care descrie risipa de abilități, ce are loc atunci când specialiștii foarte bine pregătiți emigrează spre locurile de muncă, ce nu necesită abilitățile și experiența lor și ca rezultat se erodează în timp. În cazul brain-drain-ului, investițiile efectuate în instruirea individului în învățământul superior sunt practic pierdute, dacă acesta părăsește țara în care s-a format profesional și nu revine niciodată înapoi. Cuantificarea acestui fenomen este foarte dificilă, întrucât majoritatea statelor dispun de date statistice generale referitoare la emigrare, dar nu dispun de statistici detaliate care să cuantifice gradul de educație a emigranților.

Majoritatea țărilor de origine a migranților cu scop de muncă s-au confruntat cu un val în creștere de emigrare a forței de muncă calificate în ultimii ani. La mijlocul anilor 1990, Comisia pentru Educație a Consiliului Europei a evaluat pierderea anuală a Rusiei din emigrarea profesioniștilor calificați la aproximativ 50 miliarde dolari [9, p. 28]. Țările est-europene și-au exprimat îngrijorarea pentru numărul mare al emigranților care se îndreaptă spre Canada, Statele Unite ale Americii, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Spania. Cu acest fenomen s-a confruntat și Polonia, imediat după aderarea la Uniunea Europeană (cel puțin 1 milion de polonezi – îndeosebi tineri și cu educație superioară, 90% dintre ei cu vârsta sub 35 de ani – au emigrat în țările vest-europene din 1991, majoritatea spre Marea Britanie și Irlanda). Această problemă este deosebit de acută pentru țările mici în curs de dezvoltare. Având în vedere importanța capitalului uman în cadrul procesului de creștere economică, un exod substanțial al creierelor ar putea împiedica dezvoltarea țărilor afectate de acest fenomen. Și România este afectată serios de exodul de creieri, ca exemplu, în sediul central al „Microsoft” din Seattle, limba română este a patra limbă vorbită după engleza, rusa și hindusa, iar în industria calculatoarelor din Germania, româna este a doua limbă vorbită.

În același timp, nu putem nega faptul că migrația are și unele puncte pozitive pentru țările de origine ale migranților.

Efectele pozitive ale migrației forței de muncă pentru țările de origine

<i>Micronivel</i>	<i>Macronivel</i>
1. Diversificarea surselor de venituri. 2. Îmbunătățirea situației materiale pe baza remitențelor. 3. Creșterea statutului social al persoanelor beneficiare de remitențe. 4. Acces la studii și servicii medicale de calitate. 5. Dezvoltarea micului business. 6. Acumularea de către migranți a cunoștințelor, experienței, ceea ce contribuie la dezvoltarea capitalului uman.	1. Reducerea tensiunilor pe piața muncii și reducerea ratei șomajului. 2. Echilibrarea Balanței de Plăți Externe în baza remitențelor; 3. Creșterea veniturilor Bugetului Public Național; 4. Dezvoltarea pieței interne de consum. 5. Dezvoltarea activității de antreprenariat de către migranții reînțorși. 6. Dezvoltarea relațiilor economice cu țările de destinație ale migranților. 7. Dezvoltarea sectorului de servicii: bancare, de transport, comerciale, turistice.

Sursa: [2, p. 192]

Dar, în ultimul timp se înregistrează o reîntoarcere a migranților elitari „pierduți” anterior de țările în curs de dezvoltare, altfel spus este posibilă cvasi-inversare a exodului de creiere (brain-gain). Un exemplu proeminent este India, o țară dintre cei mai mari beneficiari ai ajutorului internațional pentru dezvoltare și privită ca o țară care suferă cel mai mult din urma exodului de creiere. Astăzi, India a început să profite de re-migrația experților săi anterior „pierduți” în SUA. Astfel, India este un prim exemplu prin modul în care elitele din Lumea a Treia (foști emigranți brain-drain) pot contribui la dezvoltarea țării lor de origine.

Evidențiem faptul că studenții internaționali reprezintă o categorie de migranți mult mai râvnită, reieșind din faptul că studenții cunosc limba țării gazdă, ei se integrează mai repede în societate, specialitatea lor este cerută pe piața muncii din țara gazdă, nu apar probleme cu privire la recunoașterea diplomei, studenții sunt persoane tinere cu perspectivă demografică și sunt generate o multitudine de beneficii economice pentru țara gazdă. Studenții internaționali reprezintă grupul de migranți, care se adaptează cel mai bine la condițiile țării gazdă, dar și ei întâmpină unele probleme, așa ca costul vieții destul de înalt, ce include cazarea, alimentația, transport, manuale și taxa de studii, imposibilitatea de a se deplasa frecvent în țara de origine, cauzată atât de probleme materiale, cât și de existența barierelor administrative legate de procesul migraționist, accesul limitat la servicii medicale și costul ridicat al asigurării medicale, insuficiența infrastructurii universitare, legată de viața de zi cu zi a studenților, așa ca prezența căilor de transport, ospătărie, cămine, etc.

Migrația de studii are o importanță enormă pentru dezvoltarea țărilor gazdă, generând cel puțin următoarele efecte: sociale, politice, demografice și economice. Impactul social al migrației de studii se reflectă în creșterea potențialului inovativ, ramurilor tehnologiilor informaționale și dezvoltarea învățământului, medicinei, telecomunicațiilor, etc. În acest context, migranții – absolvenți ai universităților, pot fi examinați ca o resursă umană valoroasă, deoarece la studii peste hotare de obicei pleacă cei mai buni și mai motivați tineri. De exemplu, cota profesorilor migranți în rândul cadrelor didactice universitare din Elveția este de 13%, în SUA – 8%, fapt care compensează îmbătrânirea specialiștilor autohtoni. Efectele politice se exprimă prin influența studiilor asupra formării viitoarei elite politice și economice din țările de destinație. Educația studenților migranți poate fi examinată ca o investiție cu efecte multiplicative pe o perioadă medie de timp, iar prin intermediul lor țările gazdă stabilesc relații eficiente cu țările de origine.

Efectele economice se concretizează în primul rând în venituri provenite din plata taxelor de studii, iar în al doilea rând în venituri provenite ca urmare a cheltuielilor efectuate de studenți pentru trai și diverse activități. Piața mondială a serviciilor educaționale este evaluată la circa 60-65 mlrd USD, dintre care 40% revin SUA și Marii Britanii. De exemplu, în Australia veniturile generate din comerțul cu mărfuri și servicii legate de educație ocupă locul trei în totalul exporturilor, formând 12% din volumul lui. Efectele demografice sunt preponderent de natură pozitivă, deoarece imigranții contribuie la creșterea numărului populației din aceste țări, de exemplu, în Australia datorită migranților populația a sporit cu 38%, în Canada cu 19% [4, p. 162]. De asemenea, studenții imigranții contribuie la reducerea vârstei medii a populației, deoarece marea majoritate dintre ei sunt tineri, dat fiind faptul că de obicei persoanele tinere au tendința să migreze. Acest lucru este favorabil pentru țările receptoare, întrucât țările industrializate sunt alarmate de îmbătrânirea populației lor, fenomen implicând probleme sociale, culturale și în special economice. Statistica mondială relatează că în 1950 erau 205 mil. de persoane cu vârsta de 60 de ani sau mai mult, în 2012 – circa 810 mil., iar pentru anul 2050 se prevede că acest indicator va ajunge la 2 mld. [6].

Astfel, contribuția studenților la succesul și dezvoltarea economică a țărilor de destinație, în special în domeniul cercetării, inovației și antreprenorialului este recunoscută pe larg. Într-un asemenea mod țările recipiente de migranți își rezolvă problema asigurării cu forță de muncă calificată, obținând beneficii indubitabile. Conform

celor mai modeste calcule, SUA a economisit în domeniul învățământului și activităților științifice mai mult de 15 mlrd dolari în ultimul sfert de secol. Pentru SUA „exportul” serviciilor de învățământ, prin intermediul „importului” de studenți străini, a devenit o sursă stabilă de venit. În fiecare an studenții străini contribuie cu peste 7 mlrd de dolari americani la economia țării [5, p.8]. De asemenea, atragerea specialiștilor străini înseamnă și introducerea în țară a experienței mondiale și noilor cunoștințe.

Este evident faptul, că soluționarea problemei exodului de creieri este una majoră. În ultimul timp, se discută mult despre politica de încurajare a revenirii în țară a tinerilor educați. Printre diversele măsuri se are în vedere creșterea salarizării personalului antrenat în activitatea de cercetare, oferirea de facilități pentru cei care se întorc în țara de origine cu scopul deschiderii unei afaceri, modernizarea infrastructurii din educație și cercetare. Opinia unanimă a cercetătorilor este că fenomenul migrației creierilor poate fi stopat prin adoptarea de către stat a unor standarde de calitate în managementul activității de educație și cercetare și mai ales prin suplimentarea bugetului destinat acestui sector.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. APPELYARD, R.T. *International Migration: Challenge for the Nineties*. Geneva, International Organization for Migration, 1991. p. 22-23.
2. BRANAȘCO, N. *Migrația internațională a forței de muncă : tendințe și efecte social-economice*. Chișinău: Tipografia „Primex Com”, 2015. 268 p.
3. CONSTANTIN, L., PARLOG, C., LILEA, E. *Resursele umane în România - Mobilitatea teritorială*. Disponibil on-line: <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=212&idb>.
4. GRIGORE, L. *Piața muncii pe plan mondial*. București: Lumina Lex, 2000. 192 p.
5. STRAUBHAAR, Th. *International Mobility of the Highly Skilled*. In: Brain Gain, Brain Drain or Brain Exchange. Hamburg Institute of International Economics. Discussion Paper 88, 2000. <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2003/695/pdf/88.pdf>.
6. *Viitorul demografic al Europei. Realități și cifre*. Disponibil: http://www.un.md/news_room/pr/2012/UNFPA_1October/Sumar%20Raport%20UNFPA-HelpAge_1%20oct%202012%20Rom.pdf.
7. UN. *World Population to 2300*. Disponibil: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf>
8. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/nl
9. ВИТКОВСКАЯ, Г., ПАНАРИНА, С. *Миграция и безопасность в России*. Москва: Ин-тердиалект+, 2000. с. 28.